JULIANE KOKOTT
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2020. március 19.[1]

C-81/19. sz. ügy

NG,
OH
kontra
SC Banca Transilvania SA

(a Curtea de Apel Cluj [Kolozs megyei ítélőtábla, Románia] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal iránti kérelem – Fogyasztóvédelem – 93/13/EGK irányelv – A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételek – Devizakölcsön – Az átváltási árfolyamra vonatkozó feltétel – Az 1. cikk (2) bekezdése – Egy jogszabályban rögzített általános elvet kifejezésre juttató szerződési feltétel – A 6. cikk (1) bekezdése – Jogkövetkezmények – A tisztességtelen feltétel elhagyása – A szerződés fennmaradásának hiánya a tisztességtelen feltétel nélkül – A nemzeti bíróság hatásköre”

I. Bevezetés

1. A jelen előzetes döntéshozatali eljárás tárgyát ismét a fogyasztók devizakölcsön-szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekkel szembeni védelme képezi.

2. Az alapeljárásban vitatott feltétel arra kötelezi az alapeljárás felpereseit, hogy a svájci frankban nyilvántartott kölcsönt ugyanezen pénznemben fizessék vissza. A román lej – azon pénznem, amelyben a felperesek jövedelmüket kapják – jelentős leértékelődése miatt azonban a kölcsönszerződés megkötését követő években csaknem kétszeresére nőtt a felperesek által visszafizetendő összeg.

3. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem ennek során már nem kifejezetten azt az elvi kérdést veti fel, hogy összhangban áll-e egyáltalán az uniós joggal a devizakölcsönök fogyasztók részére történő folyósítása. Ugyanis még ha arra utal is a Bíróság meglévő ítélkezési gyakorlata, hogy az ilyen jellegű kölcsönszerződések esetében nem hárítható az árfolyamkockázat minden további nélkül a fogyasztóra, ezen ítélkezési gyakorlatból az is kitűnik, hogy e gyakorlat nem eleve ellentétes az uniós joggal.[2] Az a döntő, hogy a fogyasztót világosan és érthetően tájékoztatták-e erről a kockázatról.[3]

1 Eredeti nyelv: német.

2 Ezt az elvi kérdést a 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet (C-186/16, EU:C:2017:703, 41. pont) tisztázta; lásd ezzel kapcsolatban még: Wahl főtanácsnok Andriciuc és társai ügyre vonatkozó indítványa (C-186/16, EU:C:2017:313, 2. pont).

3 Lásd: 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet (C-26/13, EU:C:2014:282, 40. és 41. pont); 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet (C-186/16, EU:C:2017:703, 41. pont); 2018. szeptember 20-i OTP Bank és OTP Faktoring ítélet (C-51/17, EU:C:2018:750, 68. pont); 2019. március 14-i Dunai ítélet (C-118/17, EU:C:2019:207, 48. pont). Ez az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés tárgya.

4. A jelen ügy középpontjában sokkal inkább azok a következmények állnak, amelyeket a nemzeti bíróságnak adott esetben le kell vonnia az árfolyamkockázatra vonatkozó feltétel tisztességtelen jellegének megállapításából. A kérdést előterjesztő bíróság véleménye szerint ugyanis a tisztességtelen jellegnek az ítélkezési gyakorlatban eddig meghatározott valamennyi következménye méltánytalan teherrel jár a fogyasztóra nézve. A kérdést előterjesztő bíróságok három további, jelenleg folyamatban lévő ügyben is hasonló jogi problémákkal szembesülnek. [4]

II. Jogi háttér

A. Az uniós jog

5. A jelen ügy uniós jogi hátterét a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv (a továbbiakban: 93/13 irányelv) [5] képezi.

6. A 93/13 irányelv tizenkettedik és tizenharmadik preambulumbekezdése a következőképpen szól:

„[(12)] mivel ugyanakkor a tagállamok nemzeti jogszabályainak jelenlegi állapotában csak egy részleges harmonizáció tervezhető; mivel ez az irányelv csak a kifejezetten nem egyedi szerződési feltételekkel foglalkozik; mivel a tagállamok számára meg kell hagyni azt a lehetőséget, hogy a Szerződés rendelkezéseinek tiszteletben tartásával saját nemzeti jogszabályaikban az ebben az irányelvben előírtaknál szigorúbb rendelkezésekkel biztosítsanak magasabb szintű védelmet a fogyasztóknak;

[(13)] mivel a tagállamoknak azok a törvényi vagy rendeleti rendelkezései, amelyek közvetve vagy közvetlenül meghatározzák a fogyasztói szerződések feltételeit, vélhetően nem tartalmaznak tisztességtelen feltételeket; mivel ezért nem tűnik szükségesnek, hogy alárendeljék ennek az irányelvnek azokat a feltételeket, amelyek kötelező érvényű törvényi vagy rendeleti rendelkezéseket, valamint olyan nemzetközi egyezmények alapelveit vagy rendelkezéseit tükrözik, amely egyezményeknek a tagállamok vagy a Közösség aláíró felei; mivel ebben a vonatkozásban az 1. cikk (2) bekezdésében szereplő »kötelező [helyesen: kötelező érvényű] törvényi vagy rendeleti rendelkezések« kifejezés azokat a szabályokat is lefedi, amelyeket a jogszabály szerint akkor kell alkalmazni a szerződő felek között, ha ők másban nem állapodtak meg”.

7. A 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdése a következő szabályozást tartalmazza:

„Azok a feltételek, amelyek kötelező érvényű törvényi vagy rendeleti rendelkezéseket, valamint olyan nemzetközi egyezmények alapelveit vagy rendelkezéseit tükrözik, amely egyezményeknek a tagállamok vagy a Közösség aláíró [helyesen: aláírói], különösen a fuvarozás területén, nem tartoznak az ebben az irányelvben előírt rendelkezések hatálya alá.”

8. A 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése a következőket írja elő:

„Egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.”

4 Lásd: Szpunar főtanácsnok Gómez del Moral Guasch ügyre vonatkozó indítványa (C-125/18, EU:C:2019:695); Banca B. ügy (C-269/19; HL 2019. C 238., 7. o.); Credit Europe Ipotecar IFN és Credit Europe Bank ügy (C-346/19; HL 2019. C 288., 19. o.).

5 HL 1993. L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 288. o.

9. A 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében:

„A feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek."

10. Ugyanezen irányelv 6. cikkének (1) bekezdése a következőképpen szól:

„A tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket."

11. A 93/13 irányelv 7. cikkének (1) bekezdése értelmében:

„A tagállamok a fogyasztók és a szakmai versenytársak érdekében gondoskodnak arról, hogy megfelelő és hatékony eszközök álljanak rendelkezésre ahhoz, hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek alkalmazását."

B. A nemzeti jog

12. A jelen ügy vonatkozásában a nemzeti jogból a román Codul civil (polgári törvénykönyv) és a Codul comercial (kereskedelmi törvénykönyv) szerződéskötés napján hatályos változata bír jelentőséggel.

13. A polgári törvénykönyvnek a monetáris nominalizmus elvét rögzítő 1578. cikke a következőképpen szólt:

„A kölcsönszerződésből eredő pénzfizetési kötelezettség minden esetben a szerződésben meghatározott számszerű összegre korlátozódik. Amennyiben a deviza árfolyama tekintetében a fizetési határidő lejártát megelőzően növekedés vagy csökkenés következik be, az adós a felvett összeg visszafizetésére köteles, és kizárólag a fizetés idején érvényes árfolyamon köteles annak visszafizetésére."

14. A kereskedelmi törvénykönyv 41. cikke a következőket írta elő:

„Ha a szerződésben megjelölt pénznem az adott országban nem minősül törvényes fizetőeszköznek, vagy kereskedelmi árfolyammal nem rendelkezik, és annak árfolyamát maguk a felek nem határozták meg, a fizetés a szóban forgó ország pénznemében, a fizetés helyén a lejárat napján érvényes átváltási árfolyam szerint, vagy ha a fizetés helyén nincs érvényes átváltási árfolyam, a legközelebb eső piacokon érvényes árfolyam szerint teljesíthető, kivéve ha a szerződés »tényleges« vagy más hasonló kikötést tartalmaz."

III. A tényállás és az alapeljárás

15. A kérdést előterjesztő bíróság megállapításai szerint 2006. március 31-én az alapeljárás felperesei mint fogyasztók 90 000 román lej (RON) összegű kölcsönről szóló szerződést kötöttek az SC Volksbank România SA-val (a későbbi Banca Transilvaniával).

16. 2008. október 15-én a felek a 2006. március 31-i szerződés refinanszírozása céljából egy második kölcsönszerződést kötöttek. A szerződés tárgyát egy 65 000 svájci frank (CHF) összegű devizakölcsön képezte. Ez hozzávetőleg 159 126 RON-nak, illetve 33 488 eurónak felelt meg.[6] A felperesek román lejben kapják jövedelmüket.

17. A második kölcsönszerződés általános szerződési feltételei 4. szakaszának 1. pontja úgy rendelkezett, hogy „a különös feltételekben vagy az általános feltételekben kifejezetten említett esetek kivételével a megállapodáson alapuló valamennyi kifizetést a kölcsön pénznemében kell teljesíteni” (a továbbiakban: vitatott feltétel).

18. A lej 2008 októbere és 2017 áprilisa között bekövetkezett leértékelődése és a svájci frank ugyanezen időszakbeli erősödése folytán a visszafizetendő összeg 117 760 RON-nal (hozzávetőleg 24 772 euróval) megnövekedett.

19. A felperesek erre tekintettel keresetet indítottak a Tribunalul Specializat Cluj (Kolozs megyei különös hatáskörű törvényszék, Románia) előtt. Arra hivatkoztak, hogy a bank nem tett megfelelően eleget az árfolyamkockázattal kapcsolatos tájékoztatási kötelezettségének. A felperesek ezenkívül méltánytalanul hátrányos helyzetbe kerültek e kockázat vállalása folytán. Ezért lényegében a szerződéskötés napján érvényes átváltási árfolyam befagyasztását kérik.

20. Az alperes ezzel szemben arra hivatkozik, hogy a vitatott feltétel a polgári törvénykönyv 1578. cikkében rögzített monetáris nominalizmus elvét tükrözi, és a 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdése alapján ezért nem vizsgálható annak tisztességtelen jellege.

21. Az elsőfokú bíróság elutasította a keresetet. E bíróság úgy vélte ugyan, hogy a vitatott feltétel vizsgálható tartalmi szempontból. A bank mindazonáltal megfelelően eleget tett tájékoztatási kötelezettségének. A bank nem láthatta ugyanis előre a jelentős árfolyam-ingadozásokat.

22. A jogvita jelenleg a mindkét fél által benyújtott fellebbezések nyomán a kérdést előterjesztő bíróság, a Curtea de Apel Cluj (Kolozs megyei ítélőtábla, Románia) előtt van folyamatban. E bíróságnak kétségei vannak a 93/13 irányelvnek ezen irányelv hatályával, a szolgáltatók tájékoztatási kötelezettségével és az érintett feltétel esetleges tisztességtelen jellegéből fakadó jogkövetkezményekkel kapcsolatos értelmezését illetően.

IV. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem és a Bíróság előtti eljárás

23. 2018. december 27-i – a Bírósághoz 2019. február 1-jén érkezett – végzésével a Curtea de Apel Cluj (Kolozs megyei ítélőtábla) az EUMSZ 267. cikk alapján előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„1) Úgy kell-e értelmezni a [93/13] irányelv 1. cikkének (2) bekezdését, hogy azzal nem ellentétes az olyan szerződési feltétel tisztességtelen jellegének vizsgálata, amely feltétel olyan kiegészítő jellegű normát vesz át, amelytől a felek jogosultak voltak eltérni, de amelytől a konkrét esetben nem tértek el, mivel azt a jelen ügyben szereplő – a kölcsönnek a folyósítás pénznemével azonos külföldi pénznemben történő visszafizetését előíró – feltételhez hasonlóan nem tárgyalták meg?

2) Abban az esetben, ha a devizakölcsön folyósítása során a fogyasztó nem kapott kézhez számításokat/előrejelzéseket arra vonatkozóan, hogy az esetleges árfolyam-ingadozás milyen gazdasági hatást gyakorolhat a szerződésből eredő fizetési kötelezettségek egészére nézve, észszerűen lehet-e hivatkozni arra, hogy (a monetáris nominalizmus elve alapján) az árfolyamkockázat egészének a fogyasztó általi viselésére vonatkozó feltétel világos és érthető,

6 A szerződés 2008. március 31-i aláírásának napján érvényes átváltási árfolyamon.

valamint hogy a szolgáltató/bank jóhiszeműen teljesítette a vele szerződő fél tájékoztatására irányuló kötelezettségét, amennyiben a fogyasztók eladósodottságának a Banca Națională a României (Románia nemzeti bankja) által megállapított maximális mértékét a kölcsönfolyósítás napján érvényes átváltási árfolyam alapján állapították meg?

3) Ellentétes-e a [93/13] irányelvvel és az annak alapján kialakult ítélkezési gyakorlattal, valamint a tényleges érvényesülés elvével az, ha a szerződés az árfolyamkockázat viselésével kapcsolatos feltétel tisztességtelen jellegének megállapítását követően változatlanul fennmarad? A tisztességtelen feltétel alkalmazásának mellőzése és a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása érdekében hogyan módosítható a szerződés?"

24. A Bíróság előtti előzetes döntéshozatali eljárásban a felperesek, a Németországi Szövetségi Köztársaság, Románia és az Európai Bizottság terjesztett elő írásbeli észrevételeket. A 2020. február 6-án megtartott tárgyaláson az alapeljárás felperesei és alperese, Románia és az Európai Bizottság képviseltette magát.

V. Jogi értékelés

25. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett három kérdés arra a három egymást követő vizsgálati lépésre vonatkozik, amelyeket valamely tagállami bíróság megtesz a 93/13 irányelv szerinti előzetesen meghatározott szerződési feltételek tartalmi vizsgálata során.

26. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés a 93/13 irányelv alkalmazhatóságára vonatkozik (erről lásd az A. pontot).

27. Az előterjesztő bíróság ezt követően azt a kérdést teszi fel, hogy a vitatott feltétel „világos és érthető"-e az irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében véve. Mivel a Bíróság a vitatott feltételhez rendkívül hasonló feltételekkel kapcsolatban már kialakította e vizsgálat mércéit az Andriciuc ügyben[7] és a Lupean ügyben,[8] e tekintetben elegendő röviden a meglévő ítélkezési gyakorlatra hivatkozni (erről lásd a B. pontot).

28. Az ügy súlypontját azután azok a jogkövetkezmények képezik, amelyeket adott esetben a vitatott feltétel tisztességtelen jellegének megállapítása von maga után (erről lásd a C. pontot).

A. A 93/13 irányelv hatályáról (az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés)

29. Első kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében azt kívánja megtudni, hogy a 93/13 irányelvben előírt rendelkezések hatálya alá tartozik-e egy jogszabályban rögzített általános elvet kifejezésre juttató szerződési feltétel.

30. A 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdése értelmében ugyanis nem tartoznak ezen irányelv hatálya alá az olyan feltételek, amelyek „kötelező érvényű" törvényi vagy rendeleti rendelkezést „tükröz[ne]k". Ezzel kapcsolatban a kérdést előterjesztő bíróság, amely e tekintetben kizárólagos hatáskörrel rendelkezik a tényállás értékelésére,[9] megállapította, hogy a vitatott feltétel a polgári törvénykönyv 1578. cikkében rögzített monetáris nominalizmus elvének kifejeződése.

31. A kérdést előterjesztő bíróságnak ezért kétségei vannak az irányelv alkalmazhatóságát illetően.

7 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet (C-186/16, EU:C:2017:703).

8 2018. február 22-i Lupean végzés (C-119/17, nem tették közzé, EU:C:2018:103).

9 Lásd: 2019. április 3-i Aqua Med ítélet (C-266/18, EU:C:2019:282, 32. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

1. A 93/13 irányelv 1. cikke (2) bekezdésének szövege

32. A kérdést előterjesztő bíróság számára e tekintetben különösen az a körülmény tűnik problematikusnak, hogy a polgári törvénykönyv 1578. cikke nem a szerződő felek között annak választásától függetlenül alkalmazandó rendelkezés, és ezért nem tekinthető „kötelező érvényűnek" a 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdése értelmében véve. A kérdést előterjesztő bíróság ezzel kapcsolatban rámutat az irányelv román nyelvi változatát jellemző bizonytalanságra. Ugyanis míg például a német nyelvi változat az irányelv 1. cikkének (2) bekezdésében a „bindend" kifejezést használja, amely mind a szerződő felek között azok választásától függetlenül alkalmazandó, mind a kiegészítő jellegű rendelkezéseket magában foglalhatja, addig úgy tűnik, hogy a román nyelvi változatban használt „obligatorii" kifejezés a román jogban kizárólag a szerződő felek között azok választásától függetlenül alkalmazandó jogszabályi rendelkezéseket jelenti.

33. Az irányelv általános rendszeréből azonban egyértelműen kitűnik, hogy a „kötelező érvényű" kifejezés nem a szerződő felek között azok választásától függetlenül alkalmazandó (és ezért „kötelező érvényű") és a kiegészítő jellegű (és ezért „választható") rendelkezések között a polgári jogban tett hagyományos megkülönböztetésre vonatkozik. Ezzel összefüggésben rá kell mutatni arra, hogy a 93/13 irányelv által használt kifejezések uniós jogi természetűek, és azokat ennélfogva önállóan kell értelmezni.[10] Az „obligatorii" kifejezés román jog szerinti jelentése nem bír tehát jelentőséggel a 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdésében szereplő ugyanezen kifejezés értelmezése szempontjából. Az irányelv tizenharmadik preambulumbekezdése szerint e kifejezés sokkal inkább minden olyan kiegészítő jellegű szabályt is lefed, amelyet a jogszabály szerint akkor kell alkalmazni a szerződő felek között, ha ők másban nem állapodtak meg.[11]

34. Egyébként az a körülmény, hogy a szerződéskötéskor a feleknek nem volt tényleges lehetőségük eltérni a rendelkezéstől, nem bír jelentőséggel az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés megválaszolása szempontjából. E körülmény a 93/13 irányelv alkalmazhatóságának feltétele, nem pedig kizáró oka. Máskülönben eleve nem állna fenn a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében vett szerződési feltétel. E rendelkezés szerint ugyanis az érintett feltételnek „[e]gyedileg meg nem tárgyalt[nak]" kell lennie.

35. Következésképpen meg kell állapítani, hogy főszabály szerint a – polgári törvénykönyv 1578. cikkéhez hasonló – kiegészítő jellegű jogszabályi rendelkezések is lehetnek a 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdése értelmében vett „kötelező érvényű" rendelkezések.

2. A 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdésében szereplő hatály alóli kizárás értelme és célja

36. Ebből azonban még nem következik az, hogy az alapeljárásban vitatotthoz hasonló szerződési feltétel ne tartozna az irányelv hatálya alá.

37. A Bíróság sokkal inkább teleologikus szempontokat is figyelembe vesz az állandó ítélkezési gyakorlatban azon kérdés értékelése során, hogy vizsgálható-e tartalmi szempontból egy, a 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdése szerinti szerződési feltétel.

38. Az ítélkezési gyakorlat szerint ugyanis a 93/13 irányelv hatálya alóli kivételt az a feltételezés igazolja, hogy a nemzeti jogalkotó meghatározott szerződések feleit illető jogok és kötelezettségek összességére nézve már egyensúlyt teremtett, és a jogszabályi rendelkezések ezért főszabály szerint nem tartalmaznak tisztességtelen feltételeket.[12]

10 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet (C-26/13, EU:C:2014:282, 37. pont); 2015. február 26-i Matei ítélet (C-143/13, EU:C:2015:127, 50. pont).

11 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet (C-186/16, EU:C:2017:703, 29. pont).

12 2013. március 21-i RWE Vertrieb ítélet (C-92/11, EU:C:2013:180, 28. pont); 2019. április 3-i Aqua Med ítélet (C-266/18, EU:C:2019:282, 33. pont). Lásd továbbá az irányelv tizenharmadik preambulumbekezdését.

39. Ennek hátterében véleményem szerint nem pusztán az az elgondolás áll, hogy ilyen esetekben felesleges a tisztességtelen jelleg vizsgálata. Ennek sokkal inkább az is célja, hogy kizárja a tagállamok hatáskörébe való jogellenes beavatkozást. A 93/13 irányelv ugyanis annak tizenkettedik preambulumbekezdése szerint nem a tiltott jogügyletekre vonatkozó nemzeti polgári jog harmonizációját szolgálja. A 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése szerint ezért sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározása, sem pedig az ár megfelelése a nyújtott szolgáltatással nem képezheti tartalmi vizsgálat tárgyát. E kérdéseket ugyanis jellemzően a tartalmuk miatt semmis jogügyletekre vonatkozó polgári jogi rendelkezésekben szabályozza a nemzeti jogalkotó.

40. Ez végeredményben azzal járhat ugyan, hogy a 93/13 irányelv 3. cikke alapján tisztességtelennek tekintendő szerződéses rendelkezés nem kifogásolható, amennyiben a nemzeti jogalkotó kifejezetten lehetővé tesz ilyen rendelkezést a fogyasztói szerződésekben. Emögött azonban végső soron annak kérdése bújik meg, hogy nem lenne-e kívánatos a fogyasztóknak történő devizakölcsön-folyósítást uniós szinten összességében korlátozni vagy akár megtiltani. Az uniós szabályozás jelenlegi állása szerint azonban semmiképpen nem ez a helyzet.[13]

41. A Bíróság megállapította azonban, hogy az a feltételezés, amely szerint a jogalkotó jogszabályi rendelkezések útján észszerű egyensúlyt kíván teremteni az érdekek között az érintett szerződéses jogviszony tekintetében, vélelemnek minősül.[14] Egy vélelem főszabály szerint megdönthető.[15]

42. Ennélfogva csak az olyan feltételek nem vizsgálhatók tartalmi szempontból, amelyek kifejezetten az érintett szerződéstípusra vonatkozó vagy arra egy utaló szabály alapján alkalmazandó jogszabályi rendelkezéseket tükrözik. A nemzeti jogalkotó ugyanis csak annyiban teremthetett egyensúlyt az érdekek között, amennyiben tekintettel volt egyáltalán a felek sajátos helyzetére.[16]

43. A Bíróság azt is megállapította, hogy általános jellegű rendelkezések esetében nem vélelmezhető minden további nélkül, hogy azokat a jogalkotó ezen egyensúly megteremtése érdekében külön értékelte volna.[17]

44. Jóllehet ezáltal közvetett módon egy nemzeti rendelkezés szabályozási tartalma tisztességtelen jellegének vizsgálatára kerül sor. Ez azonban nem tekinthető a tagállamok hatáskörébe való jogellenes beavatkozásnak, mivel az érintett rendelkezés továbbra is alkalmazható annak egyéb alkalmazási területein. A 93/13 irányelv értékelései ugyanis kizárólag a fogyasztói szerződésekre vonatkoznak.

45. Ilyen körülmények között a kérdést előterjesztő bíróság feladata megvizsgálni, hogy a jogalkotó észszerű egyensúlyt kívánt-e teremteni a polgári törvénykönyv 1578. cikkével a szolgáltatók és a fogyasztók érdekei között.

46. Ezzel összefüggésben rá kell mutatni arra, hogy a román kormány a tárgyaláson hangsúlyozta, hogy az említett rendelkezés nem kifejezetten a fogyasztói kölcsönszerződésekre van szabva. A polgári törvénykönyv 1578. cikkében foglalt szabályozás alapjául az egyenrangú szerződő felek eszményképe szolgál. A román kormány tájékoztatása szerint az új polgári törvénykönyv már nem tartalmaz ilyen szabályozást, különös rendelkezéseket tartalmaz viszont a fogyasztói kölcsönszerződésekre vonatkozóan.

13 Ezt mutatja különösen a lakóingatlanokhoz kapcsolódó fogyasztói hitelmegállapodásokról szóló, 2014. február 4-i 2014/17/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv létezése, amelynek 23. cikke a fogyasztókat devizahitel-megállapodások megkötésekor megillető minimális védelemre vonatkozó, a tagállamok által átültetendő rendelkezéseket tartalmaz. Ez az irányelv az időbeli hatálya alapján nem alkalmazandó az alapeljárásban.

14 2019. október 3-i Dziubak ítélet (C-260/18, EU:C:2019:819, 61. pont).

15 Lásd ebben az értelemben: 2013. március 21-i RWE Vertrieb ítélet (C-92/11, EU:C:2013:180, 27. és azt követő pont); 2019. április 3-i Aqua Med ítélet (C-266/18, EU:C:2019:282, 36. pont).

16 Lásd: 2013. március 21-i RWE Vertrieb ítélet (C-92/11, EU:C:2013:180, 27. és 29. pont).

17 2019. október 3-i Dziubak ítélet (C-260/18, EU:C:2019:819, 61. pont).

47. Ha a kérdést előterjesztő bíróság ilyen körülmények között a vizsgálata során arra a következtetésre jut, hogy a rendelkezés nem a fogyasztók és szolgáltatók érdekei közötti egyensúly megteremtésére irányul, a vélelmet megdöntöttnek kell tekinteni. Ebben az esetben nem indokolt eltekinteni a tartalmi vizsgálattól.

3. Közbenső következtetés

48. A fentiekből az következik, hogy a 93/13 irányelv 1. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az ebben az irányelvben előírt rendelkezések hatálya alá tartozik egy jogszabályban rögzített általános elvet kifejezésre juttató szerződési feltétel, amennyiben a nemzeti jogalkotó az érintett jogszabályi rendelkezés megalkotásával nem egyensúlyt kívánt teremteni az érintett szerződéstípus feleit illető jogok és kötelezettségek összességére nézve. A nemzeti bíróság feladata megtenni az e tekintetben szükséges megállapításokat.

B. A „világos és érthető” szerződési feltétel és a jóhiszeműség követelményéről (az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés)

49. Második kérdésével az előterjesztő bíróság egyrészt azt kívánja megtudni, hogy a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében véve „világosnak és érthetőnek” tekinthető-e az olyan szerződési feltétel, amely alapján végeredményben kizárólag a fogyasztó viseli az árfolyamkockázatot, ha a fogyasztó nem kapott kézhez számításokat arra vonatkozóan, hogy milyen hatást gyakorolhatnak az árfolyam-ingadozások az általa fizetendő törlesztőrészletekre. A kérdést előterjesztő bíróság másrészt azt kívánja megtudni, hogy rosszhiszeműnek tekintendő-e az ilyen feltétel, ha a fogyasztók eladósodottságának a hitelképesség vizsgálatának alapjául szolgáló maximális mértékét kizárólag a szerződéskötés napján érvényes átváltási árfolyam alapján állapítják meg.

50. E kérdés csak akkor releváns, ha az előterjesztő bíróság arra a következtetésre jut, hogy alkalmazható a 93/13 irányelv. Valamely feltétel ugyanis csak akkor vizsgálható a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése szerinti átláthatósági követelmények szempontjából, ha alkalmazható ezen irányelv.

51. Az átláthatósági követelmények vizsgálata különös jelentőséggel bír az alapeljárásban vitatotthoz hasonló feltételek esetében. Az ítélkezési gyakorlatból ugyanis e tekintetben kitűnik, hogy az olyan feltétel, amely szerint a külföldi pénznemben folyósított kölcsönt ugyanezen külföldi pénznemben kell visszafizetni, bizonyos körülmények között „a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására” vonatkozik a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében véve.[18] E rendelkezés alapján azonban az ilyen feltétel tisztességtelen jellege csak akkor vizsgálható, ha a feltétel nem világos és nem érthető.[19]

52. A Bíróság a jelen ügyben vitatotthoz hasonló feltételekre tekintettel már kidolgozta azokat a kritériumokat, amelyek alapján értékelni kell, hogy valamely feltétel először is világosnak és érthetőnek tekinthető-e a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében véve.

18 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet (C-186/16, EU:C:2017:703, 41. pont); 2018. február 22-i Lupean végzés (C-119/17, nem tették közzé, EU:C:2018:103, 21. pont).

19 Lásd: 2018. szeptember 20-i OTP Bank és OTP Faktoring ítélet (C-51/17, EU:C:2018:750, 68. pont); 2019. március 14-i Dunai ítélet (C-118/17, EU:C:2019:207, 48. pont).

53. Eszerint a kérdést előterjesztő bíróságnak meg kell különösen vizsgálnia, hogy a fogyasztó a szolgáltató által nyújtott tájékoztatás alapján képes volt-e felmérni azokat a hatásokat, amelyeket azon pénznem súlyos leértékelődése, amelyben jövedelmét kapja, és a külföldi kamatlábak emelkedése a törlesztőrészletekre gyakorolhat. A szolgáltatónak konkrétan kifejezetten tájékoztatnia kell a fogyasztót arról, hogy a devizakölcsön-szerződés aláírásával bizonyos mértékű árfolyamkockázatot vállal, amely gazdaságilag nehezen viselhetővé válhat, amennyiben az a pénznem, amelyben jövedelmét kapja, leértékelődik. [20]

54. A kérdést előterjesztő bíróságnak ezenkívül meg kell vizsgálnia, hogy a szolgáltató e tekintetben mindazon releváns körülményről tájékoztatta-e a fogyasztót, amelyről a szolgáltatónak a szerződés megkötésének időpontjában tudomása lehetett, és amely az említett szerződés későbbi teljesítésére kihathatott. [21] Az ítélkezési gyakorlat e tekintetben megköveteli az alapeljárás valamennyi körülményének és különösen a banknak a lehetséges árfolyam-ingadozásokkal és a külföldi pénznemben folyósított kölcsönben rejlő kockázatokkal kapcsolatos szakértelmének és ismereteinek figyelembevételét. [22]

55. Ha a szolgáltatótól minderre tekintettel sem várható el, hogy előre lássa és kiszámítsa az érintett pénznem később konkrétan bekövetkező leértékelődését, e körülmény nem mentesíti őt az árfolyam-ingadozások esetleges kockázataira és az azon tényre vonatkozó teljes körű tájékoztatás kötelezettsége alól, hogy az említett kockázatokat kizárólag a kölcsönfelvevő viseli.

56. Ami másodszor azt a kérdést illeti, hogy valamely feltétel a jóhiszeműség követelményével ellentétben jelentős egyenlőtlenséget idéz-e elő a fogyasztó kárára, a Bíróság ítélkezési gyakorlatából az következik, hogy a nemzeti bíróságnak meg kell különösen vizsgálnia, hogy az eladó vagy szolgáltató a fogyasztóval szembeni tisztességes és méltányos eljárása esetén észszerűen elvárhatta-e, hogy utóbbi az egyedi tárgyalást követően elfogadja az érintett feltételt. [23]

57. A fent kifejtettek alapján a tisztességes és méltányos eljáráshoz tartozik különösen a fogyasztó esetleges kockázatokról való teljes körű tájékoztatása. A nemzeti bíróság feladata megvizsgálni, hogy a jelen ügyben alkalmas volt-e a fogyasztók eladósodottságának maximális mértékére való hivatkozás a kockázatok elkendőzésére. Ugyanis amennyiben a fogyasztók eladósodottságának maximális mértékét a szerződéskötés napján érvényes átváltási árfolyam alapján állapítják meg, a fogyasztót a fent kifejtettek alapján arról is tájékoztatni kell, hogy e mérték tiszteletben tartása nem feltétlenül jelenti azt, hogy képes lesz eleget tenni pénzügyi kötelezettségeinek a pénznem leértékelődése esetén.

58. Ha a nemzeti jog kötelező jelleggel ír elő egy ilyen mértéket, akár e mérték megkerüléseként is értékelhető, ha az értékelés statikusan kizárólag a kölcsön folyósításakor érvényes átváltási árfolyamra korlátozódik.

59. Következésképpen a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy az árfolyamkockázatot végeredményben a fogyasztóra hárító devizakölcsön-szerződésben foglalt szerződési feltétel világos és érthető jellegének a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében foglalt követelménye azt feltételezi, hogy a fogyasztót teljeskörűen tájékoztatják az ilyen feltétel által a fogyasztó pénzügyi kötelezettségeire gyakorolt, alkalmasint jelentős gazdasági hatásokról. Ez független attól, hogy az érintett pénznem konkrétan bekövetkezett leértékelődése előre látható volt-e már a szerződéskötés időpontjában. A nemzeti bíróság feladata megtenni az e tekintetben szükséges megállapításokat.

20 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet (C-186/16, EU:C:2017:703, 50. pont); 2018. február 22-i Lupean végzés (C-119/17, nem tették közzé, EU:C:2018:103, 25. pont).

21 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet (C-186/16, EU:C:2017:703, 54. pont); 2018. február 22-i Lupean végzés (C-119/17, nem tették közzé, EU:C:2018:103, 27. pont).

22 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet (C-186/16, EU:C:2017:703, 56. pont); 2018. február 22-i Lupean végzés (C-119/17, nem tették közzé, EU:C:2018:103, 29. pont).

23 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet (C-186/16, EU:C:2017:703, 57. pont); 2018. február 22-i Lupean végzés (C-119/17, nem tették közzé, EU:C:2018:103, 30. pont).

C. A tisztességtelen jelleg megállapításának jogkövetkezményeiről (az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdés)

60. Harmadik kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében azt kívánja megtudni, hogy adott esetben milyen következményeket kell levonnia a jelen helyzetben a feltétel tisztességtelen jellegének megállapításából a fogyasztók jogai teljes érvényesülésének biztosítása érdekében.

61. Az ítélkezési gyakorlatban ez idáig kidolgozott megoldások ugyanis a kérdést előterjesztő bíróság véleménye szerint minden esetben ahhoz vezetnek, hogy a fogyasztó méltánytalanul hátrányos helyzetbe kerül. A kérdést előterjesztő bíróság véleménye szerint megfelelő megoldást jelenthet a szerződéskötés napján érvényes átváltási árfolyam befagyasztása. Kétségei vannak azonban azt illetően, hogy ellentétes-e ez a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével és az e rendelkezés alapján kialakult ítélkezési gyakorlattal.

62. A 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével összhangban a nemzeti bíróságok főszabály szerint kötelesek a tisztességtelen szerződési feltétel alkalmazásától eltekinteni, a szerződést pedig egyebekben fenntartani. A Bíróság ezzel összefüggésben már többször hangsúlyozta, hogy a nemzeti bíróságok ennek során nem egészíthetik ki a szerződést az ilyen feltétel tartalmának a módosítása útján.[24] Az ítélkezési gyakorlat szerint a tisztességtelen feltétel elhagyása révén a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében a szerződés által megállapított formális egyensúlyt a szerződő felek egyenlőségét helyreállító, valódi egyensúly váltja fel.[25]

63. Egy tisztességtelen feltétel puszta elhagyásának természetesen az a feltétele, hogy a szerződés e feltétel nélkül is észszerűen fenn tudjon maradni. Ha viszont a nemzeti bíróság a vizsgálata során arra a következtetésre jut, hogy a feltétel nem hagyható el annak helyettesítése nélkül, a szerződést főszabály szerint teljes egészében meg kell semmisítenie, és el kell rendelnie az eredeti állapot helyreállítását.[26]

64. Előfordulhatnak azonban olyan esetek, amelyekben a szerződés megsemmisítése különösen káros következményekkel jár a fogyasztóra nézve. A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint ez lehet a helyzet különösen a jelen ügyben szereplőhöz hasonló kölcsönszerződések esetében. Ilyen szerződések esetében ugyanis a szerződés megsemmisítésének főszabály szerint az a következménye, hogy a részletekben megfizetendő fennmaradó kölcsönösszeg azonnal esedékessé válik, ami azzal a kockázattal jár, hogy meghaladja a fogyasztó pénzügyi képességeit.[27]

65. A jelen ügyben a nemzeti bíróság úgy véli, hogy a vitatott feltétel nem hagyható el annak helyettesítése nélkül. A szerződés megsemmisítése azonban véleménye szerint szintén nem jöhet szóba, mert ez különösen káros következményekkel járna a fogyasztóra nézve. Félő ugyanis, hogy a fogyasztónak egyszerre kellene visszafizetnie a teljes kölcsönt. Mivel a fennmaradó tartozás svájci frankban van nyilvántartva, azt ezenfelül az aktuális árfolyamon kellene visszafizetni. A fogyasztót emiatt kettős büntetés sújtaná.

24 2012. június 14-i Banco Español de Crédito ítélet (C-618/10, EU:C:2012:349, 73. pont); 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet (C-26/13, EU:C:2014:282, 77. pont); 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet (C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 53. pont).

25 2012. június 14-i Banco Español de Crédito ítélet (C-618/10, EU:C:2012:349, 40. pont); 2013. március 14-i Aziz ítélet (C-415/11, EU:C:2013:164, 45. pont); 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet (C-26/13, EU:C:2014:282, 80. pont); 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet (C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 56. és 59. pont).

26 Lásd ebben az értelemben: 2019. március 14-i Dunai ítélet (C-118/17, EU:C:2019:207, 48. és 52. pont); 2019. október 3-i Dziubak ítélet (C-260/18, EU:C:2019:819, 44. és azt követő pont).

27 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet (C-26/13, EU:C:2014:282, 83. és azt követő pont); 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet (C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 58. pont).

66. Ilyen esetekben a Bíróság eddig megengedettnek tekintette a tisztességtelen feltételnek a nemzeti jog valamely kiegészítő jellegű rendelkezésével vagy a felek egyetértése esetén alkalmazandó szabályozással való helyettesítését.[28] Az ilyen jogszabályi rendelkezés vagy szabályozás alkalmazása ugyanis főszabály szerint a feleket illető kölcsönös jogok és kötelezettségek közötti egyensúly helyreállításával jár.[29]

67. Úgy tűnik azonban, hogy ez sem jelent megoldást a jelen ügyben. A polgári törvénykönyv 1578. cikke ugyanis, amelyet a kérdést előterjesztő bíróság az egyetlen, e tekintetben figyelembe vehető rendelkezésnek tekint, aligha alkalmas a vitatott feltétel helyettesítésére.

68. A polgári törvénykönyv 1578. cikkének tartalma ugyanis egyrészt lényegében megegyezik a vitatott feltétel tartalmával. Értelmetlen lenne ezért a vitatott feltételt e rendelkezéssel helyettesíteni. A Bíróság másrészt megállapította, hogy a hiányosságok egyébként is csak olyan jogszabályi rendelkezésekkel orvosolhatók, amelyek azt tükrözik, hogy a nemzeti jogalkotó a meghatározott szerződések feleit megillető jogok és az őket terhelő kötelezettségek között egyensúlyt kívánt teremteni.[30] A román kormány azonban a tárgyaláson azt állította, hogy a jogalkotó nem kívánt a fogyasztói kölcsönszerződés feleinek érdekei között egyensúlyt teremteni a polgári törvénykönyv 1578. cikkének megalkotásával.[31]

69. A meglévő ítélkezési gyakorlatból tehát csak az derül ki, hogy a nemzeti bíróság mit *nem* tehet meg a jelen ügyben szereplőhöz hasonló helyzetben: nem állapíthatja meg, hogy a fogyasztót köti a tisztességtelen feltétel[32], nem helyettesítheti azonban ezt a feltételt a polgári törvénykönyv 1578. cikkéhez hasonló jogszabályi rendelkezéssel sem, ha e rendelkezés nem biztosít észszerű egyensúlyt az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó érdekei között. Ezenkívül nem egészítheti ki a szerződést a tisztességtelen feltétel tartalmának a módosítása útján, de nem is semmisítheti meg a szerződést teljes egészében.[33]

70. Az ítélkezési gyakorlat nem ad viszont választ arra a kérdésre, hogy mit *tehet* meg a nemzeti bíróság ilyen helyzetben.[34]

71. A román kormány a tárgyaláson kifejtette, hogy a román jog főszabály szerint lehetővé teszi a bíróságok számára, hogy a szerződések hiányosságait kiegészítő jellegű szabályozással orvosolják. Egy szerződés többek között az ügylet jogalapjának megszűnése esetén egészíthető ki ily módon.

72. Ezzel összefüggésben emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság az állandó ítélkezési gyakorlatban hangsúlyozza, hogy a valamely feltétel tisztességtelen jellegét megállapító nemzeti bíróságnak le kell vonnia a nemzeti jog szerint az ilyen megállapításból eredő következményeket, biztosítva, hogy a szóban forgó feltétel ne jelentsen kötelezettséget a fogyasztóra nézve.[35]

28 Lásd: 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet (C-26/13, EU:C:2014:282, 80. pont); 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet (C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 56. és 59. pont); 2019. október 3-i Dziubak ítélet (C-260/18, EU:C:2019:819, 58. pont).

29 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet (C-26/13, EU:C:2014:282, 82. pont); 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet (C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 57. pont).

30 2019. október 3-i Dziubak ítélet (C-260/18, EU:C:2019:819, 60. pont).

31 Lásd ezzel kapcsolatban már: a jelen indítvány 43. és 46. pontja; 2019. október 3-i Dziubak ítélet (C-260/18, EU:C:2019:819, 61. pont).

32 2019. október 3-i Dziubak ítélet (C-260/18, EU:C:2019:819, 68. pont).

33 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet (C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 55. és 56. pont).

34 Ezt jól szemlélteti különösen a 2019. október 3-i Dziubak ítélet (C-260/18, EU:C:2019:819).

35 2012. március 15-i Pereničová és Perenič ítélet (C-453/10, EU:C:2012:144, 30. pont); 2013. május 30-i Jőrös ítélet (C-397/11, EU:C:2013:340, 48. pont); 2016. április 21-i Radlinger és Radlingerová ítélet (C-377/14, EU:C:2016:283, 101. pont).

73. Ilyen körülmények között a jelen ügyben szereplőhöz hasonló helyzetben nem tiltható meg a nemzeti bíróság számára kizárólag a szerződő felek egyikének fogyasztói minősége miatt, hogy a szerződésben a tisztességtelen feltétel elhagyása miatt keletkező hiányosságot a feleket illető kölcsönös jogok és kötelezettségek közötti egyensúlyt helyreállító kiegészítő jellegű szabályozással orvosolja. A nemzeti bíróság véleménye szerint ez a szerződéskötés napján érvényes átváltási árfolyam befagyasztásával valósítható meg.

74. Ugyanis mint azt a következőkben bemutatom, a jelen ügyben szereplőhöz hasonló helyzetben sem a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével, sem az e rendelkezés alapján kialakult ítélkezési gyakorlattal nem ellentétes a tisztességtelen feltétel helyettesítésének lehetősége.

75. Ezzel összefüggésben mindenekelőtt emlékeztetni kell arra, hogy a szerződések bíróság általi kiegészítésének tilalmával kapcsolatos ítélkezési gyakorlat kiindulópontját képező Banco Español de Crédito ítélet[36] tárgyát olyan helyzet képezte, amelyben a szerződés a tisztességtelen feltétel nélkül is fenntartható volt. A 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése az ilyen helyzetek vonatkozásában kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a feltétel alkalmazását egyszerűen mellőzni kell. Ilyen helyzetben tehát nem alkalmazható más jogkövetkezmény.

76. Ezt követően rá kell mutatni arra, hogy az ítélkezési gyakorlat azzal indokolja a szerződések kiegészítésének tilalmát, hogy a szerződések kiegészítésének lehetősége megszüntetné azt a visszatartó erőt, amely az eladók vagy szolgáltatók tekintetében jelentkezik a tisztességtelen feltételek puszta és egyszerű semmissége következtében. Az eladók vagy szolgáltatók ugyanis továbbra is alkalmazni próbálnák az említett feltételeket, ha csak attól kellene tartaniuk, hogy a szerződést a nemzeti bíróság a szükséges mértékben kiegészíti.[37] Ez ellentétes a 93/13 irányelv 7. cikke (1) bekezdésének a tisztességtelen feltételek alkalmazásának megszüntetésére irányuló hosszú távú céljával.

77. Ez az indokolás azonban nem hatásos a jelen ügyben szereplőhöz hasonló helyzetben.

78. Egyrészt ugyanis a bíróságnak ilyen helyzetben el kell hagynia a feltételt, és a szerződésben keletkező hiányosságokat az érdekek között észszerű egyensúlyt teremtő szabályozással kell orvosolnia. Nem arról van tehát szó, hogy a feltételt értelmezés útján a még éppen megengedhető tartalomra kell mérsékelni, és ezáltal végeredményben még a lehető legnagyobb mértékben figyelembe kell venni az eladó vagy szolgáltató érdekeit. Pontosan ez az eljárásmód lebegett azonban a kérdést előterjesztő bíróságok szeme előtt azokban az ügyekben, amelyekben a Bíróság ez idáig megtiltotta a szerződések kiegészítését.[38] A bíróság ugyanis ezen ügyek mindegyikében részlegesen vagy bizonyos helyzetek vonatkozásában fenn kívánta tartani a tisztességtelen feltételt.

79. Ezzel szemben a jelen helyzetben a bíróságnak megfelelően figyelembe kell vennie a fogyasztó védelemre való különös érdemességét. Ahelyett, hogy egyoldalúan az előzetesen meghatározott feltétel használójának tényleges szándékához igazodna, a bíróság megállapítja, hogy a felek tisztességes módon miben állapodtak volna meg.[39] Ennek révén a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében a szerződés által megállapított formális egyensúlyt az e jogok és kötelezettségek egyenlőségét helyreállító, valódi egyensúly váltja fel. Az ítélkezési gyakorlat szerint azonban pontosan ez a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésében foglalt rendelkezés értelme és célja.[40]

36 2012. június 14-i Banco Español de Crédito ítélet (C-618/10, EU:C:2012:349).

37 2012. június 14-i Banco Español de Crédito ítélet (C-618/10, EU:C:2012:349, 69. pont); 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet (C-26/13, EU:C:2014:282, 79. pont); 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet (C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 54. pont).

38 2012. június 14-i Banco Español de Crédito ítélet (C-618/10, EU:C:2012:349); 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet (C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250); 2019. október 24-i Topaz végzés (C-211/17, nem tették közzé, EU:C:2019:906).

39 E mércével kapcsolatban lásd: 2013. március 14-i Aziz ítélet (C-415/11, EU:C:2013:164, 68. és 69. pont); 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet (C-186/16, EU:C:2017:703, 57. pont); 2018. február 22-i Lupean végzés (C-119/17, nem tették közzé, EU:C:2018:103, 30. pont).

40 Lásd ezzel kapcsolatban már a jelen indítvány 62. pontját.

80. Másrészt meg kell állapítani, hogy az egyetlen elképzelhető alternatíva, vagyis a szerződés egészének megsemmisítése, egyoldalúan büntetné a fogyasztót. Ezenfelül a feltétel célja, az árfolyamkockázat fogyasztóra való áthárítása, továbbra is megvalósulna.[41] A szerződés egészének megsemmisítése ennélfogva nem ösztönözné a kölcsönadót annak elkerülésére, hogy továbbra is ilyen feltételeket illesszen az általa kínált szerződésekbe.[42]

81. Következésképpen meg kell állapítani, hogy a szerződés kiegészítésének egyetlen elképzelhető alternatívája – vagyis a megsemmisítés – esetében nem biztosított a visszatartó erő. Következésképpen a visszatartó erő állítólagos hiányára nem lehet egyúttal a szerződés kiegészítése elleni érvként is hivatkozni. Ez annál is inkább így van, mivel a szerződésnek a fogyasztó érdekeire figyelemmel történő kiegészítése igenis visszatartó hatással lenne az eladóra vagy szolgáltatóra nézve.[43]

82. Végül a nemzeti bíróság hiányosságok orvoslására való lehetőségének kategorikus kizárása végeredményben azzal járhat, hogy az ilyen lehetőséget főszabály szerint biztosító nemzeti jogrendekben a fogyasztókat kedvezőtlenebb helyzetbe kellene hozni, mint a többi szerződő felet. A nemzeti bíróság ugyanis a jelen ügyben szereplőhöz hasonló helyzetben az egyik fél fogyasztói minősége miatt köteles lenne a szerződést az összes bemutatott káros következménnyel együtt megsemmisíteni, miközben a fogyasztói jogon kívül lehetősége lenne kiegészítő jellegű szabályozás révén észszerű egyensúlyt teremteni az érdekek között. E megoldás sem az egyenlő bánásmód, sem a fogyasztóvédelem szempontjából nem lehet kívánatos.

83. E megoldás egyébként tartalmi szempontból megfelel annak az eredménynek, amelyre a Bíróság az Abanca Corporación Bancaria és Bankia ügyben[44] jutott.

84. A Bíróság az említett ügyben hozott ítéletében hangsúlyozta ugyan, hogy a nemzeti bíróság nem tarthat fenn részlegesen egy tisztességtelen feltételt.[45] Ezáltal ugyanis e feltétel a még éppen megengedhető tartalomra mérséklődne, ami az eladó vagy szolgáltató érdekeinek egyoldalú figyelembevételét jelentené.[46] A Bíróság megállapította azonban, hogy a nemzeti bíróság a szerződéskötést követően bevezetett jogszabályi rendelkezéssel helyettesítheti a tisztességtelen feltételt.[47] Ez azonban végeredményben nem jelent mást, mint a szerződésben a tisztességtelen feltétel elhagyása miatt keletkezett hiányosság bíróság általi orvoslását.

85. A jelen ügyben szereplőhöz hasonló helyzetben nem ellentétes tehát a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével és az e rendelkezés alapján kialakult ítélkezési gyakorlattal a bíróság ilyen lehetősége.

86. Ezen a ponton befejezésül rá kell mutatni arra, hogy a nemzeti bíróság feladata annak megítélése, hogy milyen szabályozás teremthet észszerű egyensúlyt az érdekek között. A fenti megfontolások azt mutatják, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével összefüggésben mind fogyasztóvédelmi, mind pedig szankcionálási szempontok szerepet játszanak. A Bíróság azonban ezzel egyidejűleg a valódi egyensúly követelményét is hangsúlyozza. Ez magában foglalja, hogy a szabályozásnak az egyedi ügy összes releváns körülményére figyelemmel arányosnak kell lennie.

41 Lásd ezzel kapcsolatban a jelen indítvány fenti 65. pontját.

42 Lásd ebben az értelemben: 2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet (C-26/13, EU:C:2014:282, 83. és azt követő pont); 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet (C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 58. pont).

43 Lásd ezzel kapcsolatban a jelen indítvány 78. és 79. pontját.

44 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet (C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250).

45 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet (C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 55. pont).

46 Lásd ezzel kapcsolatban a jelen indítvány fenti 78. pontját.

47 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet (C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 59. pont).

87. A fenti megfontolások alapján arra a következtetésre jutok, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése nem képezi akadályát annak, hogy valamely nemzeti bíróság elhagyja a tisztességtelen feltételt, és azt a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében a szerződés által megállapított formális egyensúlyt a szerződő felek egyenlőségét helyreállító, valódi egyensúllyal felváltó, kiegészítő jellegű szabályozással helyettesítse, ha

– az érintett szerződés nem tartható fenn a tisztességtelen feltétel helyettesítés nélküli elhagyását követően,

– a szerződés megsemmisítése különösen káros következményekkel járna a fogyasztóra nézve, és

– a nemzeti jognak nincs olyan kiegészítő jellegű rendelkezése vagy a szóban forgó szerződés feleinek egyetértése esetén alkalmazandó rendelkezése, amellyel az elhagyott feltétel helyettesíthető.

VI. Végkövetkeztetések

88. A fenti megfontolások tükrében azt javaslom a Bíróságnak, hogy a Curtea de Apel Cluj (Kolozs megyei ítélőtábla, Románia) által feltett kérdésekre a következőképpen válaszoljon:

1) A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13/EGK irányelv 1. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az ebben az irányelvben előírt rendelkezések hatálya alá tartozik egy jogszabályban rögzített általános elvet kifejezésre juttató szerződési feltétel, amennyiben a nemzeti jogalkotó az érintett jogszabályi rendelkezés megalkotásával nem egyensúlyt kívánt teremteni az érintett szerződéstípus feleit illető jogok és kötelezettségek összességére nézve. A nemzeti bíróság feladata megtenni az e tekintetben szükséges megállapításokat.

2) Az árfolyamkockázatot végeredményben a fogyasztóra hárító devizakölcsön-szerződésben foglalt szerződési feltétel világos és érthető jellegének a 93/13/EGK irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében foglalt követelménye azt feltételezi, hogy a fogyasztót teljeskörűen tájékoztatják az ilyen feltétel által a fogyasztó pénzügyi kötelezettségeire gyakorolt, alkalmasint jelentős gazdasági hatásokról. Ez független attól, hogy az érintett pénznem konkrétan bekövetkezett leértékelődése előre látható volt-e már a szerződéskötés időpontjában. A nemzeti bíróság feladata megtenni az e tekintetben szükséges megállapításokat.

3) A 93/13/EGK irányelv 6. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy semmi nem képezi akadályát annak, hogy valamely nemzeti bíróság elhagyja a tisztességtelen feltételt, és azt a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében a szerződés által megállapított formális egyensúlyt a szerződő felek egyenlőségét helyreállító, valódi egyensúllyal felváltó, kiegészítő jellegű szabályozással helyettesítse, ha *egyrészt* az érintett szerződés nem tartható fenn a tisztességtelen feltétel helyettesítés nélküli elhagyását követően, *másrészt* a szerződés megsemmisítése különösen káros következményekkel járna a fogyasztóra nézve, *harmadrészt* pedig a nemzeti jognak nincs olyan kiegészítő jellegű rendelkezése vagy a szóban forgó szerződés feleinek egyetértése esetén alkalmazandó rendelkezése, amellyel az elhagyott feltétel helyettesíthető.